

blumizdavostvo.rs

Dmitrij Kapitelman je rođen u Kijevu 1986. godine. Došao je u Nemačku s porodicom kao „izbeglica po kvoti” sa osam godina. Studirao je političke nauke na Univerzitetu u Lajpcigu, da bi diplomirao na Nemačkoj školi novinarstva u Minhenu. Danas radi kao slobodni novinar. Godine 2016. objavio je svoju prvu uspešnu knjigu, *Osmeh mog nevidljivog oca* (Das Lächeln meines unsichtbares Vaters), za koju je dobio nagradu „Klaus Michael Kühne”. Takođe je poznat i kao muzičar; nastupa pod pseudonimom *Dheema*.

Dmitrij Kapitelman

FORMALNOST U KIJEVU

edicija

KIRKA (knjiga br. 33)

prevod

Slobodan Damnjanović

uredništvo

Aleksandar Šurbatović

Tamara Krstić

Tijana Janković

lektura

Milica Brkić

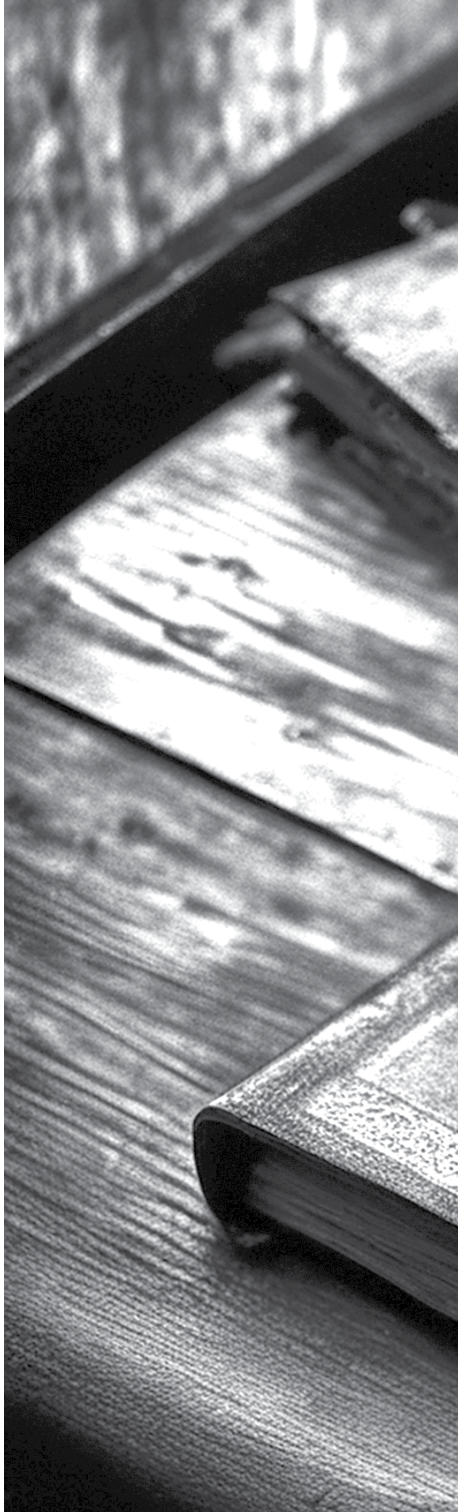
naslov originala i prava

EINE FORMALIE IN KIEW

by Dmitrij Kapitelman © 2021 Hanser
Berlin im Carl Hanser Verlag GmbH &
Co. KG, München

*Recikliraj, zasadi,
brini se o prirodi onako kako
se ona oduvek brinula o nama.*

паспорт

НАКОНЕСЕДИТЕ
СЪДЪБИНА

zemljaci rasuti u letu

Došao sam suviše rano na lajpciški aerodrom, bio sam sasvim sam u čekaonici ispunjenoj nizom praznih stolica. I tad mi je pao na pamet savet moje majke. Savet ukrajinski, zapravo naredba. O njemu odavno nisam razmišljao jer u ovoj zemlji to nije potrebno.

U prvom mom životu, u mojoj prvoj zemlji, dok smo tumarali kijevskim ulicama, mati me je u jednom trenutku uhvatila za rame i povukla unazad. I to zato što sam bez razmišljanja stao na poklopac od uličnog šahta. Moja tadašnja majka sagla se, pažljivo me pogledala u oči i rekla: „Зайчик, zečiču moj. U ovoj zemlji nikad ne smeš da staješ na poklopac od šahta. Slušaš li me? Nikad ne znaš da li je dobro pričvršćen, ako nije, onda ćeš da upadneš u rupu i nikad nećeš izaći na površinu. Obećaj mi da ćeš to uvek imati u vidu.”

Očigledno je da nikad nisam prekršio svoje obećanje. To je nešto po čemu se razlikujemo.

„Pažnja! Obaveštenje za putnike koji lete „Jukrejn internešenel erlajnsom”. Let D-328 za Kijev kasniće dva sata. Izvinjavamo se i zahvaljujemo na razumevanju.”

Moji nemački zemljaci su, ne shvatajući šta se dešava, odmahivali rukama. Moji ukrajinski zemljaci su samo mirno slegli ramenima, dvosatno kašnjenje nimalo ih nije iznenadilo. A ja sam se čudio zašto svi kasne. Pritom su učinili ono što Ukrajinci čine svakog dana – ne veruju u Ukrajinu. Ponašaju se kao neko ko je s majčinim mlekom posisao i postsovjetsku državnu nesposobnost.

Mama, zašto stupanje na poklopac od kanalizacije u Kijevu može da bude fatalno? Zato što je ovo Ukrajina. Zašto vatrogasci neće doći da me izvuku iz rupe u koju sam upao? Zato što je ovo Ukrajina. Zašto je vazduh radioaktivan, hirurg pijan, kao i javni beležnik, poštar nepismen, ulični psi samo polovično kastrirani i zašto svaki predsednik svoj mandat završava bogat kao Krez? Zato, gluperdo, što je ovo Ukrajina.

Upravo tamo moram da se vratim i nekog podmitim. Nemam pojma kako će se to odvijati. Znam samo da neko mora biti podmazan. To je jedini način da postanem nemački državljanin. Legalno nije moguće, mada već četvrt veka živim u Nemačkoj.

Ali da izložim sve po redu.

Pre izvesnog vremena doneo sam odluku da konačno zatražim nemačko državljanstvo. I to čučeci na stepeništu koje su zapišale sibirske mačke. Stojeći na životnoj raskrsnici i pomalo izgubljeno trepćući na martovskom suncu, tog dana sam shvatio da je kucnuo čas. Došlo je vreme da dobijem zvanični nemački pečat, koji su mi godine odavno utisnule. Koliko to može biti komplikovano s obzirom na moju biografiju? U Nemačku sam došao 1994, sa osam godina, u njoj sam se školovao, socijalizovao, studirao. U njoj radio, plaćao porez, poštovao njene zakone. I da ne zaboravim, ja sam osoba svetle puti, što se naročito ceni u ovoj zemlji. U stanju sam da svoju kupovinu brzo obavim i tako postupim po opšterasirenom ovdašnjem običaju. Ponekad mi se čini da me i gospođa Kunce, koja je zadužena za mene u Odeljenju za strance, u potaji smatra za pravog Nemca. Tolika je kulturna i komunikacijska sličnost između nas dvoje da ne bi mogla da tvrdi kako nisam sposoban da budem Nemačkoliko i ona. Kad se sve ovo završi i izgledi, pitaću gospođu Kunce da li je moja pretpostavka bila tačna.

Ranije nisam želeo da me prime u Nemce. Ovo govorim zbog Holokausta i krvoločnih neonacista, koji su nas u novim naseljima progonili. Zbog cigareta koje su gasili na našoj koži, zbog vučjaka koje su pujdali na nas, zbog pištolja koje su nam na obali jezera Kulkvic držali uperene u glavu.

I zbog nemačkih policajaca koji nisu ništa činili da to spreče. Ali to ipak nije pravi razlog. Bio sam suviše lenj za svu papirologiju potrebnu u Odeljenju za strance. Bio sam tupav i nisam shvatao koliko mi privilegija donosi nemački pasoš, koliko mi život čini lakšim.

S njim se u gotovo sve zemlje može putovati bez vize. Kao Ukrajinac, i posle četvrt veka moram da prijavim mesto boravka i, teorijski gledano, ne smem da živim u nekoj drugoj saveznoj pokrajini osim u Saksoniji. Istina, u svakodnevnom životu nijednom državnom službeniku nije padalo na pamet da u pitanje dovede moje pravo da iz jedne savezne pokrajine prelazim u drugu. Imam plave oči i svetlu kosu. Ali rupa u zakonu stalno mi lebdi pred očima. U toj rupi ne postoje ni sloboda ni ravnopravnost. I to pre svega u svakodnevnim i banalnim odnosima. To je pokazao i ledeni i neprijateljski pogled stanodavke kad sam joj prilikom potpisivanja ugovora o zakupu stana pokazao ukrajinski pasoš. A zbog svog izgleda i govora sam kod nje stvorio utisak da sam Nemač.

Preći preko ulice dok je na semaforu još upaljeno crveno svetlo, a pritom ne biti legitimisan i upisan kao prestupnik. Vratiti se sa godišnjeg odmora i ne biti opažen kao pripadnik siromašne emigracije. I najzad, dići svoj glas protiv fašista: dobiti glasačko pravo! To su važne stvari! Ukrajinsko-rusko-jevrejsko-nemački, takvi problemi identiteta su

me mučili pre moje tridesete. I ranije mi je pravio probleme koje nisam uspevaio da rešim. Ali sada sam stariji i iskusniji (imam trideset i dve godine) i, naravno, pametniji. Želim da vodim što je moguće komforniji administrativni život, sa što je moguće manje birokratskog tereta i ograničenja. Ali umesto toga, na plećima mi je ležao neki istorijski nasledeni teret. Dragi zemljaci, ko zna koliko su fašisti daleko od preuzimanja vlasti. Njihova partija ima sve veći broj glasača. Može se desiti da se nemačko biće ponovo zvanično definiše preko krvi, boje kože, religije i partijske knjižice. Tada će za mene biti suviše kasno. Nije mi prijatno da to kažem, ali s nemačkim pasošem u džepu, ako zagusti, lakše ću napustiti Nemačku. A ako do toga i ne dođe, ovoj ranjenoj zemlji su potrebni neki novi demokratski Nemci poput mene. Mi smo dah svežine, zar ne?

Zato sam zakazao sastanak u Odeljenju za strance u Lajpcigu i uskoro se našao prekoputa gospođe Kunce. Ova dama je stolovala u zgradi broj 106, smeštenoj prekoputa Gradske skupštine. „Vazda ovdena dolazite”, rekla je na saksonskom dijalektu glasom istovremeno ljubaznim i naređivačkim.

Akter: Kunce.

Nacionalnost: saksonska.

Starost: oko pedeset godina.

Telesni izgled: elegantno popunjena.

Osnovno držanje: mogućnost za ostvarivanje pravog prijateljstva.

Spoljašnje osobenosti: rupica, tačnije uspravna crta na sredini brade. Lančić od ćilibara.

Naš prvi susret nije trajao dugo. Gospođa Kunce mi je uručila formular i pismeno uputstvo za popunjavanje rubrikâ. Dok sve ne prikupim, dok ne pružim sve što je traženo, trebaće mi najmanje pola godine.

Dva sata čekancije na aerodromu neće mi smetati, pomislio sam i slegnuo svojim ukrajinskim ramenima; u tom trenutku me pozva otac. Ranije je to činio jednom dnevno. Ja ih uglavnom ne posećujem. Onog sunčanog dana na stepeništu doneo sam odluku da sa svojim roditeljima ne razgovaram. Možda su oni to odlučili pre mene – pa ipak su zakasnili.

Trenutak: pola godine da se nabave svi potrebni papiri? Da li je to toliko komplikovano? Možda se čudite, dragi zemljaci. Šta sve moram da pokažem da bih postao Nemač? I kakve to ima veze s korupcijom u Kijevu?

Sada, na prvom mestu, kada se podnosi zahtev za državljanstvo, treba da se ima novac. Siromašni nemaju nikakve šanse. Država ne podnosi suštinsku slabost u telu naroda. Ugovor o radu, dokaz o plaćenom porezu, izvod iz banke, potvrda o plaćenju kiriji, razne polise osiguranja – sve to stranca može da učini Nemcem.

Pored ostalog, u igri je i karakter pretendenta na državljanstvo. Zašto bi inače tražili rukom pisa-

nu biografiju? Ne verujem da gospođa Kunce voli da čita te gluposti. Verovatno se radi o samom rukopisu. Da li se radi o samouverenoj i odmerenoj osobi? Kako se snalazi s pisanjem? To je osnov za psihološku procenu. Dragi zemljaci, znate li koliko je teško nekom ko se služi kompjuterom da piše rukom? Umalo da me strefi srčka. Celina sigurno deluje kao ispovest nekog ludaka. Usput rečeno, malo je i ponižavajuće biti primoran da posle četvrt veka o sebi pišeš i sebe opisuješ na ovaj način. Čovek je sveden na nulu. Odvratno.

Na ekranu mobilnog *omeu* se pojavljuje drugi put. Pa dobro. Možda mu teško pada što bez njega i majke odlazim u grad naše prošlosti. Otac se gnevi zbog krstaškog rata koji se tamo vodi protiv korupcije.

„Drhtim od brige zbog iskušenja koja me tamo čekaju. To je prava *головоломка*.”

Među nama: *головоломка* je ruska reč i znači izuzetno tešku glavobolju izazvanu ljudskim postupcima.

Da, da, Tata-Šabata. Stalno drhtiš od brige. Usput rečeno, jedini način da se reši neki problem jeste da se odbaci briga. Sve je postalo drukčije. Ondašnja, kijevska mama bila je samo ovaploćenje ljubavi. Današnja majka je sasvim drugačija, više je ne poznajem. Na nju nije teško biti ljut. Ona nije kao otac, nikad ne zove prva.

„*Ежик* (ježiću), čuvaj se i ne govori odakle dolaziš niti da imaš novac. Inače ti ne gine cigla u glavu. I obećaj mi da nećeš govoriti ruski. Ukrajinci to zbog rata nimalo ne vole.”

Ja jedva razumem ukrajinski, mi smo živeli u ruskom govornom području. Ukrajinski mi zvuči kao neka vrsta slovenskog mandarinskog jezika. Bar je tako zvučao pre sedamnaest godina, kad sam poslednji put bio u Ukrajini.

„Okej, ne pričati, biti siromašan i čuvati glavu od cigle. Zvuči pametno. Čujemo se.”

„Sačekaj.”

„Da?”

„Majka ti je mnogo tužna. Juče je čak i plakala.”

Na trenutak sam začutao. Nekoliko trenutaka.

„Ti znaš zašto s vama ne govorim?”

„Da, znam. Zato što se ništa ne menja.”

„Da.”

„To što ovdena piše dosta je dobro”, pohvalila je moje migrantske prihode, celokupnu vrednost.

Gospođa Kunce slika je i prilika prave službenice. Prodorne zelene oči iza naočara. Ukočen sugestivni pogled koji treba da signalizira: ja ne pravim i ne procenjujem zakone, kao ni vi. Ako saradujete sa mnom, saradivaću i ja s vama.

U Saksoniji, koja vrvi od ekstremno desnih policajaca i državnih službenika, gospođa Kunce je pre neutralan prijatelj nego neutralan neprijatelj.

Pitanje mog poštovanja Ustava rešeno je za nekoliko minuta. Da li poštujuete Ustav? Da. Dobro. Potpis. „Još mi treba krštenica, ne starija od šest meseci, i apostil pečat na njoj.”

Krštenica koja nije starija od šest meseci! Stvarno? Posle dvadeset pet godina? I šta to znači? Dragi zemljaci, da li ste znali da je apostil oblik autentifikacije u međunarodnoj prepisci? Ili da se izrazim rečima gospođe Kunce: „To je, vala, državna odluka, donesena na višljem nivou.” A onda dodade: „To možete samo u Ukrajini dobiti.”

Da sam *stvarno* rođen, to sam dokazao pomoću originalnih dokumenata tačno prevedenih na nemački. To zna i gospođa Kunce, to je zapisano na papiru koji stoji ispred nje. Pa ipak traži tu sasvim suvišnu potvrdu.

„Bez dokumenata ja niš' ne mogu d' uradim.”

„Gospođo Kunce, ja ne znam gde i kako da ta apostaza...”

„Apostil.”

„Ne znam gde i kako u Kijevu da nabavim taj pečat.”

„Jašta more. Što se smatra ukrajinskih vlasti, s njima dosad nisam deveralala. Tamo ima svašta nešto. Pa još i komedijaš na mesto pre'sednika kod vas...”

Kod nas? *Ovde* je moje *kod nas!* Zbog toga sedim u vašoj zakonom prožetoj kancelariji! U Ukrajini nijedna vlast ne funkcioniše ako prethodno nije

dobro podmazana. Ali na koji način se u Kijevu daje mito? Pojma nemam. Kad sam ga napuštao, još sam se igrao nindža kornjačama i moj mangupluk bilo je izvlačenje pisama iz našeg bušnog poštanskog sandučeta.

„Nemajte brigu. Za dokumente da nabavite imate dosta vremena. Odluke će biti donešene tek u septembru.”

Ovo je rečeno početkom aprila. Sada se bliži kraj jula. Ako potrebne papire ne predam na vreme, moj zahtev uopšte neće biti uzet u obzir. Bar sam tako razumeo gospođu Kunce.

Ni sanjao nisam da će posle četvrt veka života u Nemačkoj biti tako teško da se taj boravak ozakoni.

Među nama rečeno: kad se kaže *nešto ne sanjati*, to u sebi ima nešto od nemačke preciznosti. *Joakim Zauer, muž Angele Merkel, nije mogao ni da sanja da će tog jutra avion kasniti dva sata.*

Počelo je ukrcavanje. Bilo je krajnje vreme da se prekine razgovor sa ocem. „Može li malo *sala* iz Kijeva?“, tiho je promrmljao.

Salo je vrsta mesnate slanine, ponos nacije. Možda čak i simbol kome se Ukrajinci nikad ne podsmevaju. Odgovorio sam mu jednosložnom rečju.

Kombi nas je odvezao na udaljeni kraj piste. To je toliko trajalo da sam mogao da pošaljem tromesečni porez finansijskoj službi. Nemački

zemljaci su bili gnevni isto kao i kad neko odugovlači s kupovinom, pa plaćanje na kasi traje devet zarez osam sekundi duže. Ukrajinski zemljaci su zbijali šale, možda smo greškom seli u autobus koji vozi za Kijev. Posmatrao sam jednu majku i njenog sina. Napravljeni su od istog materijala, mada je evolucija donekle promenila dečakov izgled, dala mu je veći nos i crveniju kosu. Majka je sinu pokazala nešto zanimljivo izvan autobusa, a onda su se oboje nasmejali. Otkad sam se zavadio s majkom, najviše mi smeta kad me posmatra u ogledalu i pritom me kritički odmerava od glave do pete. Pokušao sam da to smireno prihvatim, ali mi nije pošlo za rukom.

od porodičnog života u prvoj do porodičnog života u drugoj državi

Mene ne bi bilo bez Ukrajine, bez naše prve države. Ne, ovo tvrđenje je suviše uopšteno. Mene ne bi bilo da nije bilo ukrajinske mesnate slanine, jer bez nje moji se roditelji ne bi upoznali. Pre otprilike trideset i četiri godine jedna mlada žena po imenu Vera tumarala je po kijevskom bazaru Besarapka, a onda je zastala pored jedne tezge i kupila komad sočnog sala. Onda je, gipkim koracima, ponosito odjezdila. Gipki koraci su joj ostali od doba kada se bavila baletom. Vitka, svojejlava lepotica – lepa svojejlavka. Ako se odnekud čuje muzika, Vera odmah ide u tom pravcu. Ako joj se dopadne neki otrcani šešir, ona ga odmah stavlja na glavu. Kad joj neki obožavatelj dosadi, odmah mu okreće leđa.

Onda se ispred nje odjednom isprečila jedna mala, okrugla kudrava glava. Bio je to Leonid, čovek

kome je ubrzo bilo zabranjeno da nosi smešne brkove. I taj Leonid je odmah otvorio dušu i rekao joj kako mu savest ne dopušta da ravnodušno posmatra tako čarobnu ženu kako sama nosi veliki komad bezvezne slanine. Vera je poverovala toj smešnoj savesti, ispoljenoj na obodu puta, tačnije, osetila je da u tome postoji nešto dublje i značajnije. Taj mladi čovek umeo je da priđe tako spontano, tako odlučno. Taj energični, neumorni mladić s više torbi preko ramena bio je prava čigra. Stalno je nešto planirao i računao, stalno se dovijao i snalazio. U Kinu je slao sve i svašta, od baterija do džempera od angorske vune, a odatle nabavljao stvari kojih u Ukrajini nije bilo. Bio je od onih koji su u stanju da ni od čega naprave nešto. Jedan od onih koji su imali smelosti da vode nezavisan i samostalan život, bolje rečeno *najbolji mogući* način života. Sovjetska država mu se uvek nalazila na putu: svima je delila iste medene kolače i gledala ko ih, gde i kako jede. Pri tome je tvrdio kako svako dobija jednak deo kolača, što je znao i mrzeo.

Vera je preko diskreditovanog komada slanine saznala da je samozvani poznavalac svinjskog mesa Jevrejin. Tako je sebi kazala. A znala je kakve političke probleme to može da stvori u državi medenih kolača. Leonidovi roditelji nisu mogli da se protive vezi sa goj devojkom jer su bili upokojeni. Sa svoje strane, Leonid je na vreme shvatio da u Sorokiju, moldavskom gradu u kome je Vera rođena, nije bilo

većeg antisemite od Praskovje Mehalovne, Verine majke. I na vreme saznao da Vera ima devojčicu iz prvog braka, malu Tonju. Te istine nisu nimalo uticale na ljubav ovo dvoje ćaknutih ljudi, naprotiv, Veri je ubrzo stomak počeo da raste. Prvo zbog dobre slanine, a onda zbog mene.

Tek što sam ugledao ideološku svetlost sovjetskog sveta, u kući je došlo do svađe s političkim sistemom. I to zato što je u kijevskim porodilištima postojala stroga deoba mleka, a ja sam kao pravi bezumnik tražio i ono što mi po novom sistemu računanja ne pripada. Doktorica u porodilištu tad je za mene rekla da sam bebironski imperijalista. Ubrzo sam se i drugi put sukobio s komunističkim poretom, jer sam bio vrlo lenja beba. Vera i Leonid su se uplašili da sam zaostao u razvoju, jer nikako nisam hteo da podignem glavu. A onda im je doktor objasnio da sam folirant, koga jednostavno mrzi to da uradi.

Oba sukoba dostigla su vrhunac u mojoj ljubavi prema *варенькам* sa sirom, za koje se kaže da su *лений* – lenje – jer prilikom služenja moraju da budu položene u tanjiru. Tadašnja mama bila je u stanju da od lošeg brašna napravi dobre taške. Da, i u onim godinama za koje su Vera i Leonid govorili da su radioaktivne i siromašne, meni je bilo dobro u Kijevu. Tadašnja mama i tadašnji tata stalno su se brinuli zbog smoga koji se širio gradom, ali sam ja voleo miris benzina koji se širio iz starih i četvrtastih sovjetskih autobusa. Na kraju krajeva,

ti autobusi su nas uvek sigurno dovozili do stana u našoj hruščovki u čijem su dvorištu sedele babuške, žene koje su govorile kako sam slatko dete i svoja tvrđenja uvek potkrepljivale ponekim slatkišem. Moj najbolji prijatelj Rostik živeo je u komšiluku, roditelji su mi ispunili želju da imam psa, a zatim i mačku. A voleo sam i dane, tačnije popodneva koja sam provodio s Tonjom, svojom sestrom.

Tonja je tad živela kod Praskovje Mehalovne, bog nek je blagoslovi. Mali stan u hruščovki bio je mali za sve nas, Tonjina kolica nisu mogla da prođu kroz uska ulazna vrata zgrada, namenjenih sovjetskim radnicima. Kolica su postala neophodna jer se Tonja posle šeste godine života razbolela i bivala sve bolesnija i bolesnija. Sve dok u jednom trenutku više nije mogla da hoda i postala duplo manja. Možda je to bio neki moždani udar, možda nasleđena bolest koja je svakim danom uzimala sve više maha. Mati mi nikad nije rekla šta je pravi medicinski uzrok njene bolesti, i moram da priznam, na svoju sramotu, da ni do današnjeg dana nisam insistirao na preciznom odgovoru. Po svoj prilici sam loš mlađi brat. Sa druge strane, to saznanje ne bi ništa promenilo.

Lesja Saveljevna, naša privatna učiteljica, koja je uvek mirisala na olovku kojom smo vežbali i na suve jabuke, u početku je podučavala i Tonju i mene. I to u babinom stanu, koji je, istini za volju, bio stariji, ali je uvek ostavljao utisak veće urednosti i čistoće.

Plafoni su bili visoko iznad glava, a zidovi prekriveni geometrijskim i floralnim šarama. Fasada zgrade bila je zeleno-bela i raskošno ukrašena. Tonja i ja smo učili da pišemo i računamo, a Praskovja Mehalovna se ponekad svadala sa svoja dva papagaja. Tvrдила je da nemaju ni stida ni srama. Ponekad bi me roditelji pokupili po podne i odveli u šetnju, a onda bismo tumarali ogromnim gradom, koji, zahvaljujući njima, nije mogao da mi nanese nikakvo zlo.

Jednog dana, pošto mi je već bio poveren Verin i Leonidov svadbeni medaljon u crvenoj somotskoj kutiji, njih dvoje su se upisali na kurseve nemačkog. I sve češće su govorili o *Германии*. A tek sam naučio pesmicu o ruskom alfabetu.

„*Soso lala, soso lala*“*, pevušio je Leonid svoje prve nemačke reči i smejaо se kao čovek koji je na lutriji dobio premiju. Istovremeno, oboje su počeli da mi dosađuju s rečju *Германия*. Došao je kraj stalnom besposličanju.

„Tamo ćeš biti stranac koji nikom ništa ne znači! Ako ne budeš neprekidno radio i besomučno učio, od tebe ništa neće biti!”

I Praskovja Mehalovna bi nastavljala svoju tiradu: „U Nemačkoj ćeš uspeti da postaneš samo čistač klozeta.”

Strašne aveti lenjog useljenika niko se ne plaši više od samih useljenika. Nisam tačno znao značenje

---

* *Soso lala* (ger.) – tako-tako. Ni dobro ni loše.

reči *Германия*, ali sam u svom sedmogodišnjem srcu sasvim ozbiljno uzeo u obzir babine proročke reči. U stvari, Praskovja Mehalovna je tada rekla da bi se ona pre u Izrael iselila. Ovo njeno tvrđenje ne treba pripisati promeni stava ili dejstvu Svete zemlje, već izvesnoj ženi koja je ispred ribarnice čekala u redu za sardine i babi rekla kako ljudi u Izraelu dobro žive. A ono što normalni *люди* govore to je za Praskovju Mehalovnu bio zakon.

Tačno osmog maja, na dan nemačke kapitulacije, moji roditelji su poštom dobili dozvolu za useljenje u Saveznu Republiku Nemačku. Leonid i Vera su još na vratima pročitali taj dopis. S velikom radošću koja se pokazivala pre svega na Leonidovom licu. „Danas je dvostruki praznik, dan dvostruke pobede! Nemački oficiri, nemački vojnici, *soso lala, soso lala*”, pevao je on i gotovo izvan sebe igrao po hruščovki. Dobitnik glavnog zgoditka slavodobitno je leteo po sobi jašući na leđima pripitomljenog tigra bele gospodarske rase. Sedmokraki svećnjak tad nije nosio sa sobom, bio mu je suviše težak.

S nekoliko kofera, soni televizorom, s nekoliko lepih vaza (Veri one nisu bile teške), sa sibirskom mačkom, psom basetom i šezdeset hiljada nemačkih maraka, uputili smo se u novu otadžbinu. Kad smo stigli na ukrajinsko-poljsku granicu, vozač je preko mikrofona rekao da je došlo vreme za davanje „dobrovoljnog priloga”. „Ako je sve u redu, *таможники* (carinici) dozvoljavaju da prenesete

sve što želite.” Tada su svi putnici u autobusu stavili dolarske novčanice u svoje pasoše i pružili ih carinicima. Tadašnja mama dala mi je novčanicu od jednog dolara i ja sam je stavio u svoj pasoš.

Kad smo se približili nemačkoj granici, hteo sam da pokažem kako o svemu vodim računa. Rekao sam ocu da treba da spremi dolare, ali se on sa olakšanjem nasmejao i rekao kako se na ovoj granici ne daje „dobrovoljni prilog”. I pritom je pogledao mamu, a onda su se oboje nasmejali i poljubili pomalo isuviše strastveno. Kao dvoje ljudi koji odavno čekaju na takav poljubac.

U ranim jutarnjim satima autobus se zaustavio u gradiću po imenu Merane. I dok su moji roditelji iznosili kofere, ja sam gledao jednog ježa kako brzo prelazi od jednog do drugog žbuna. Baš tako treba, gospodine Ježu, tempo, tempo – to je *Германия*. U Saksoniji smo dobili najlepší plavo-beli kontejner za stanovanje. I narednih deset godina proveli smo u tom domu, namenjenom azilantima. Mačka Marta najbolje se integrisala u novu sredinu. Prožeta čudesnim privrednim duhom pravih pionira, ne gubeći vreme, bacila se na lov. I ispod prozora našeg boravišta stalno slagala ulovljene miševe. Pokušali smo Marti da objasnimo da ponuda zavisi od potražnje, ali za to nije želela ni da čuje. Kao što ni mi nismo hteli da čujemo za izraz „jevrejske izbeglice”. Mada smo to zvanično bili i ostali.

Na osmom spratu solitera, smeštenom u jednom lajpciškom predgrađu, Marta više nije bila u prilici da ulovljene miševe smešta ispod prozora. Ali tamo, od svih mesta, moji roditelji su iznenada pronašli spoljni svet, svoju novu, izabranu zemlju, i lepljivi, slatki miris preobražaja počeo je da se širi. Počeli su da veličaju Ukrajinu!

„Dima, tvoj smrdljivi Lajpcig nije ništa prema našem Kijevu”, rekla mi je majka, kao da sam ja doneo odluku o preseljenju. „Dragi zemljaci, zar to nije apsurdno?” Možda je to bio trenutak u kome sam počeo da slutim da se naše putovanje još dugo neće završiti. Poći ne znači i stići na cilj. I da će se naša porodica tokom tog putovanja zauvek suštinski promeniti. „Ti si ionako već jedan od njih, Nemac”, rekla je sa izrazom lica kao da se radi o smrdljivoj siru. Možda upravo zbog toga godinama nisam hteo da postanem Nemac. Da tako pokažem svojim roditeljima kako u potpunosti pripadam njima. Bez obzira na to gde živimo.

Kad se pustolovno iseljavanje pretvorilo u svakodnevni život, onda se videlo da stvari stoje *soso lala*. Leonid je brzo otkrio da njegov poslovni talenat u novim okolnostima ne donosi stare rezultate. Da njegovo salo ne može biti uspešna konkurencija cenjenoj pivskoj kobasici. Onda je osnovao autobusko preduzeće koje saobraća između Nemačke i Ukrajine. Sve dok jednog dana autobusi nisu prestali da se vraćaju iz Ukrajine. A zašto?

Zato što je to Ukrajina. Koji autobus? Nisi ti imao nikakav autobus. S Jurijem ne možeš da razgovaraš, pobegao je u Tursku. Ili Egipat. Odjebi.

A ušteđevina se istopila.

U Ukrajini, u toj nestabilnoj i nepouzdanoj zemlji koju je napustio, Leonid je bio nezavisan. U pouzdanoj i stabilnoj Nemačkoj on je s nevericom trljao oči i pitao se gde nestade njegova lepa nezavisnost. Odgovor nije mogao da traži od komšinice, na čijim je ulaznim vratima stajala nalepnica *Rudolf Hes je bio narodni heroj*. Kao ni od momaka obrijanih glava s kojima se družila. Vera je prvo zarađivala kao radna snaga zadužena za uređenje i negu parkova i drugih javnih površina, a onda se zaposlila kao negovateljica istočnonemačkih staraca, da bi konačno poslednje dve hiljade maraka uložila u prodavnicu ruskih specijaliteta. Leonid je bio zadužen za nabavku robe po najnižim mogućim cenama, nekada je bio majstor za takve stvari, a Vera se brinula o prodaji. To je u Kijevu već radila na mnogim kasama i pijacama. Ostalo je otvoreno ko će od njih dvoje voditi borbu sa birokratijom.

Ni Praskovja Mehalovna, neka joj dragi bog podari obilje sardina, nije bila naročito zadovoljna životom u Nemačkoj. Fantaziju o Izraelu i sardinama odavno je zaboravila, ali to nije bio problem. Činilo se da je baba bila vesela samo nedeljom, ako dobije na kartama. „Vi ste me u gulag dovukli”, prebacivala je Veri i Leonidu. „Nemate nimalo stida.”

Možda je Praskovja Mehalovna bila gruba na rečima, ali je čitav dan brinula o Tonji, koja je preseljenje u Nemačku teško podnela i koja je sve više mršavila. Praskovja Mehalovna ju je čuvala, negovala, hranila i prala, tako da su Vera i Leonid mogli potpuno da se posvete životnoj distopiji, koja se polako nadnosila i nad mojim životom.

Iz dana u dan prodavani su peljmeni, votka i kiseli krastavci. U radnji je nastalo čitavo brdo papira sastavljeno od potvrda i računa potrebnih poreskoj službi. Osvajajući to brdo, Leonid i Vera su zaboravljali ne samo Ukrajinu i svoj nekadašnji život već i jedno drugo. Da li sam se tada osećao zapostavljenim? Možda pomalo neshvaćenim. Zbog tog nedostatka razumevanja, bio sam prepušten sam sebi u novoj zemlji. Oni nisu mogli da mi pomognu u rešavanju nemačkih domaćih zadataka, a nisu mogli ni da reše probleme koje sam imao s nacistima. Ako se stvari pravilno shvate, moj se položaj nije mnogo promenio. Kao što je Dima u to vreme bio prepušten sam sebi, tako se i sada, kad se bori za dobijanje nemačkog državljanstva, može osloniti samo na sebe.

Ipak, danas je naš odnos drugačiji. Tužniji, otuđeniji. Možda to treba pripisati činjenici da smo započeli novi život. Današnja majka gotovo dvadeset godina ne mesi varenjike. A folksvagen koji moji roditelji voze smrdi na cigarete, znoj i stare brošure diskonta „Aldi”. Ovaj automobil s troja